

ПОРТРЕТ ХЕРОЈСКЕ 549. МОТОРИЗОВАНЕ БРИГАДЕ

ЈУНАЦИ СА ПАШТРИКА

Пише бригадни генерал у пензији Стојан КОЊИКОВАЦ

НАПАДИ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ СТРАТЕГИЈСКЕ АВИЈАЦИЈЕ, ПАКЛЕНО „ТЕПИХ БОМБАРДОВАЊЕ”, ПСИХОЛОШКА БОРБА МЕДИЈСКИМ НАСТУПИМА, БАЦАЊЕ ЛЕТАКА НА НАШЕ ПОЛОЖАЈЕ, ИЗДВАЈАЈУ БОРБУ НА ПАШТРИКУ ОД СВИХ ОСТАЛИХ ДЕЈСТАВА ТОКОМ НАТО АГРЕСИЈЕ 1999. ГОДИНЕ. У ЊИМА ЈЕ 549. МОТОРИЗОВАНА БРИГАДА ИМАЛА 26 ПОГИНУЛИХ И 126 РАЊЕНИХ ПРИПАДНИКА, А ПРОЦЕЊУЈЕ СЕ ДА СУ ГУБИЦИ НЕПРИЈАТЕЉА БИЛИ ОД 800 ДО 1.000 ПОГИНУЛИХ И МНОГО ВИШЕ РАЊЕНИХ.

Најтежа борба коју је 549. моторизована бригада водила 1999. године била је борба за Паштрик. Истовремено, то је била најасиметричнија битка у историји ратовања, вођена како би се непријатељ спречио да продре на простор Косова и Метохије. Трајала је од 26. маја до 14. јуна. Циљ терориста био је да разбију наше снаге на граници, успоставе коридор дуж реке Бели Дрим и за шест сати, или највише два дана, уђу у Призрен и наставе дејства према Сувој Реци и превоју Дуље. Нису успели, а бригада је, због свега што су њени припадници учинили током одбране од НАТО агресије, одликована Орденом народног хероја.

Све сложенији задаци

Средином 1998. године задаци бригаде, која је своју високу борбену обученост и оспособљеност доказала још почетком деведесетих бранећи српски народ на Кордуну од хрватских сепаратиста, поново постају све сложенији. Време проведено у извршавању редовних мирнодопских задатака, свакодневном извођењу борбене обуке, обезбеђењу војних објеката, контроли територије и одржавању наређеног нивоа борбене готовости ближило се крају. Стање у зони одговорности јединице постајало је све неизвесније. У фебруару, марту и априлу те године, готово свакодневне демонстрације шиптарског становништва постају све насилније. Шиптари се наоружавају, а путеви још од фебруара постају небезбедни и прекинути.

Све масовније наоружавање терориста

Током 1998. било је 176 граничних инцидената. Још почетком те године, по настрадањима на границу и по граничним инцидентима, било је јасно да шиптарски сепаратисти покушавају да унесу велике количине пешадијског наоружања у нашу земљу. Није било дилеме због чега се то ради и шта нас очекује у наредном периоду. Војска у то време није нападана по дубини територије, колоне војних возила пролазиле су без сукоба, али су све чешће нападани полицијски пунктови и возила. Код народа се осећала несигурност и појачавао страх. Бригада је у то време, поред реализације борбене обуке, обављала дубинско обезбеђење државне границе, појачано обезбеђење војних објеката и контролу територије на више начина. Један од њених важних задатака била је и демонстрација силе покретима јединица. То је терористима било упозорење да смо ту, а за српско становништво охрабрење.

До марта 1998. на граничним караулама налазило се од 30 до 40 граничара са двојцом старешина. Захтеви Команде бригаде били су, у складу са све бројнијим напади-ма терориста на границу, да се карауле ојачају, тако да су већ 23. марта наше две борбене групе изашле у простор на дубинско обезбеђење. Када би граничари били нападнути, или је претила опасност од терористичких напада, јединице из тих борбених група одмах су кретале у помоћ.

За дубинско обезбеђење државне границе важан је 28. јул 1998, када је Влада СРЈ донела одлуку о проширењу

граничног појаса са 100 метара на пет километара. Команда Приштинског корпуса врло брзо је увидела да нема довољно снаге за извршавање тако сложеног задатка, па је 549. мтбр формирала још две борбене групе, једну у селу Махадри махала и другу у рејону Опоља. Формирање борбених група наређено је и 125. моторизованој бригади. То су били борбени састави који су све до краја рата 1999. године остали на својим положајима.

У то време Шиптари су већ држали око 50 одсто територије Косова и Метохије, посебно централни део Метохије са планинама Милановац и Дреница. Одлука Врховног савета одбране о угушењу оружане терористичке побуне на територији Косова и Метохије, донета 9. јуна 1998, за бригаду је значила прекретницу. До 29. септембра њени припадници су извршили 13 антитерористичких борбених дејстава, испуњавајући у потпуности обавезе у својој зони одговорности.

Први задатак гушење терористичке побуне

Наш први задатак био је уништење Центра за обуку терориста у селу Пећани. Поред Суве Реке обучавало се око 250 терориста. Успешном акцијом коју смо извели центар за обуку престао је да постоји.

Циљ терористичке УЧК био је да освоје барем један већи град. Изабрали су Ораховац. Тог 17. јула поподне шиптарске терористичке снаге сишле су са оближњих брда и први и једини пут заузеле град. Упали су у српска села Оптеруша и Ретимље, у којима су се Срби бранили

ПУТ КА САМОПОШТОВАЊУ НАЦИЈЕ

Иако је прошла двадесет и једна година од НАТО агресије још увек има доста питања која траже одговор. Ми, учесници тих догађаја, имамо моралну обавезу и потребу да изнесемо веродостојне податке о овим догађајима.

Све до скоро није се говорило о Кошарама, Паштрику или борби против оружане побуне током 1998. године. Питали смо се зашто је непожељно говорити о томе. Често су се могли чути квазиразлози, попут оних да није пожељно говорити о рату и НАТО агресији јер такве теме ометају Србију на њеном европском путу.

Напротив, о одбрани наше отаџбине треба говорити јер развијање културе сећања, јачање духа нације, информисање јавности, посебно омладине, могу само допринети поштовању патриотских вредности, које треба мерити истим аршином и код „малих“ и код „великих“ народа. За нацију без самопоштовања не постоји пут, ни ка Европи, ни било где другде. Без поштовања прошлости, без осећања чврсте повезаности са њом, нема ни будућности.

На срећу, иза нас су сада времена обележена ћутањем и заборавом, чиме је нанета ненадокнадива штета жртвама палим за одбрану достојанства наше земље. Ништа мања штета није нанета ни савременим генерацијама које нису имале прилику да о пожртвованости и херојству своје војске чују и сазнају истину.

све до ноћи, јер су имали муницију и наоружање. А онда су, на позив комшија и обећање да им неће наудити, погрешили и предали се. Терористи су убили и спалили једног од домаћина (породица Николић) из тог села и силовали више жена.

Одмах је донета одлука да се ослободи град и деблокира наш вод из састава ИДЧ, који је остао блокиран у центру Ораховца. Првог дана наишли смо на јак отпор у селу Бела Црква. После јаких борби, тек током поподнева, успели смо да продијемо одбрану непријатеља и ослободимо село, а до мрака смо избили на објекат Брњача. Непријатељ се у току ноћи утврдио на положајима и ујутро пружио јак отпор, па смо на уласку у град били тек око подне. Продужили смо покрет, до мрака савладали шест линија одбране и ослободили Ораховац. Терористи су се повукли према Малишеву и Дреници.

Уз велике губитке терориста, поново смо контролисали Ораховац. Наша јединица имала је једног теже и једног лакше рањеног, а полиција једног погинулог и шест рањених припадника. Ова брза, успешна и ефикасна реализација борбеног задатка била је значајно искуство и унела је видно самопоуздање код свих припадника бригаде. Међутим, невоља тамошњег српског живља тиме није била окончана. Терористи су киднаповали 80 мушкараца, жена и деце из Ораховца, Оптеруше и Г. Ретимља и одвели их прво према селу Дреновац, а онда за Малишево у логор. Девастирали су православни манастир Зоћиште у ком су се чувале мошти светих Козме и Дамјана, а монахе су одвели у логор терористичке УЧК. Уз помоћ Међународног црвеног крста ослобођено је 40 жена и деце, који су се вратили у Ораховац, док се судбина још 40 дечака, младића и одраслих мушкараца ни данас не зна.

До краја септембра завршили смо ослобађање свих насељених места, угушили оружану побуну и потпуно овладали ситуацијом у зони одговорности бригаде. По успостављању потпуне контроле приступило се разоружању насељених места. Прикупљене су велике количине наоружања, уз истовремено вршење контроле територије.

Бригада је током 1998. имала девет погинулих, од тога три официра, два подофицира и четири војника, а рање-

них 20 припадника. Податак да је погинуло пет старешина говори да су старешине предводиле сва антитерористичка борбена дејства.

Мисија ОЕБС помаже терористима

Средином октобра 1998. године потписан је споразум о мисији ОЕБС-а за верификацију на Космету. На КиМ је дошло око 1.300 посматрача ОЕБС-а, а шеф мисије је био Вилијам Вокер.

Потписивањем споразума са ОЕБС-ом створена је обавеза да се снаге безбедности повуку са одређеног броја значајних објеката, које смо до тада држали, а све јединице врате у матичне гарнизоне. Наше борбене групе остале су на терену, само су мало померене у оквиру граничног појаса од пет километара. Положаје са којих су се снаге безбедности СРЈ повукле запосели су шиптарски терористи. ОЕБС на то није реаговао, па нам је убрзо било јасно на чијој су страни и шта се припрема.

Од средине октобра 1998. до 24. марта 1999. бригада је обављала контролу територије, појачано обезбеђење војних објеката, одржавање технике и борбених средстава и дубинско обезбеђење државне границе са четири борбене групе у простору. У нашој зони одговорности шиптарске терористичке снаге успоставиле су оперативну зону „Паштрик”, у којој је било стационарно пет терористичких бригада. У Албанији су имали 2. пешадијску дивизију албанске редовне војске, центре за обуку терориста, стране плаћенике и НАТО инструкторе.

Са наше стране налазила се 549. моторизована бригада.

Узимајући у виду све чињенице, ми нисмо смели да дозволимо истовремену борбу на два фронта, са једне стране да бранимо територију од напада из Албаније, а с друге да дејствујемо против шиптарских терористичких снага. Задатак бригаде био је да сачува људе и ратну технику од уништења, брани и одбрани државну границу на фронту 150 km (90 km према Албанији и 60 према Македонији), угуши терористичку побуну у зони одговорности и сачува народ од терора шиптарских терориста у својој зони одговорности. Зато смо, уз одобрење Команде Приштинског корпуса, предузели ак-

Терористи су киднаповали 80 мушкараца, жена и деце из Ораховца, Оптеруше и Г. Ретимља и одвели их прво према селу Дреновац, а онда за Малишево у логор. Девастирали су православни манастир Зоћиште у ком су се чувале мошти светих Козме и Дамјана, а монахе су одвели у логор терористичке УЧК. Уз помоћ Међународног црвеног крста ослобођено је 40 жена и деце, који су се вратили у Ораховац, док се судбина још 40 дечака, младића и одраслих мушкараца ни данас не зна.

ХЕРОЈСКЕ БРИГАДЕ

За изузетан отпор и јунаштво исказано у одбрани отаџбине током агресије НАТО на Југославију, шест бригада Војске СРЈ одликовано је Орденом народног хероја. Поред 549. мтбр, то су још 37. и 125. моторизована бригада, 63. падобранска, 126. бригада ВОЈИН и 250. ракетна бригада за ПВД.

ције на уништењу шиптарских терористичких снага које су биле лоциране у околини Призрена. Бриљантно анти-терористичко борбено дејство реализовано је 11. марта 1999. у селу Јешкову. Губитака нисмо имали, а специјална јединица терористичке УЧК је потпуно уништена. Том акцијом релаксирани смо Призрен са јужне стране и учинили безбедним комуникацију Призрен – гранични прелаз Врбница.

Следеће антитерористичко борбено дејство 549. моторизована бригада извела је уништењем шиптарских теро-

ристичких снага у селу Кабаш, 16. и 17. марта, чиме је релаксиран Призрен са североисточне стране, а пут Призрен – Сува Река постао је безбедан.

Припадници ОЕБС-а напустили су нашу зону одговорности 19. и 20. марта, а 22. и 23. марта су и хуманитарне организације отишле из Призрена. Непосредно пред НАТО агресију извршили смо дисперзију материјално-техничких средстава из наших магацина и из касарне, спречавајући тако почетно уништавање убојних средстава и технике. Команду смо изместили из касарне у град.

Одбрана од НАТО агресије

По одобрењу Команде Корпуса, бригада је од 25. до 29. марта 1999. уништила 122 и 124. шиптарско-терористичку бригаду. У садејству са јединицама МУП-а, у троуглу Призрен – Сува Река – Ораховац, терористичке снаге су у потпуности уништене. Успоставили смо контролу територије, деблокирали путеве Сува Река – Ораховац и При-

Истурено командно место >

МИРНОДОПСКИ И РАТНИ ПУТ БРИГАДЕ

У Призрену је 1975. године формиран 549. пешадијски пук, који је 1981. преформиран у 549. пешадијску бригаду. Седам година касније промењен је статус јединице, која постаје 549. пролетерска пешадијска бригада.

Почетком 1989. године бригада је преформирана и у свом саставу је имала два моторизована батаљона, два оклопна батаљона, чету војне полиције и мешовити противоклопни артиљеријски дивизион, који је добио самоходна средства. Већ следеће године бригада је постала 549. мтбр А формације. Од 1992. је у саставу Приштинског корпуса.

Назив 549. моторизована бригада (мтбр) јединица је носила 1990–2007. године. Била је размештена у гарнизону Призрен, у касарни „Цар Душан Силни“, а њен 2. мтбр био је деташован у гарнизонском месту Ђаковица, у касарни „Девет Југовића“.

На бригаду у Призрену логистички се ослањао 55. гранични батаљон, а у Ђаковици 53. гранични батаљон. У миру, бројно стање бригаде без граничних батаљона било је од 1.800 до 2.400 људи. Зона одговорности обухватала је општине: Призрен, Ђаковицу, Ораховац, Суву Реку и Драгаш. Својим распоредом бригада се налазила у првом ешалону Приштинског корпуса, на тежишту одбране затварала је Дримско-косовски операцијски правац и представљала главну снагу одбране КиМ из правца Албаније.

По окончању НАТО агресије бригада је премештена у Лесковац, у касарне „Синковац“ и „Јужни логор“, 1. моторизовани батаљон у Лебане, а 2. моторизовани батаљон у Медвеђу. Основни задатак био је обучавање и увежбавање команди и јединица за извршење наменских задатака и обезбеђење административне линије према Косову и Метохији, поштујући Копнену зону безбедности.

Херојска 549. мтбр, са делом снага МУП-а Републике Србије, ушла је 14. априла 2001. у Копнену зону безбедности у сектору „Д“, у дужини од 79 километара. Запосела је четири базе: „Грлић“, „Медевце“, „Врапце“ и „Караула“, у којима су и данас припадници Војске Србије, који извршавају исти задатак.

Током 2007. године, у склопу организацијско-мобилизацијских промена у Војсци Србије, бригада је расформирана. Делови снага бригаде ушли су у састав Треће и Четврте бригаде КоВ Војске Србије. Славне традиције херојске 549. мтбр данас баштини Трећи центар за обуку у Лесковцу.

зрен – Ђаковица. Први пут смо изводили борбена дејства у условима превласти непријатеља у ваздушном простору. Благовремено је мобилисан 3. моторизовани батаљон и друге јединице које су попуњаване резервним саставом.

Попуна је вршена на екстериторијалном принципу из Јабланичког округа.

Бригада је затварала правце који из Албаније воде у нашу земљу, од карауле „Морина“ до тремеђе са Македонијом, у дужини од 90 километара, и према Македонији од тремеђе до врха Пескови на планини Шари, у дужини од 60 километара. Са ојачањима током рата имала је око 14.000 људи и обједињавала дејства свих снага у својој зони одговорности.

Са непријатељске стране налазиле су се снаге 2. пешадијске дивизије редовне албанске војске, шиптарске терористичке снаге, страни плаћеници, НАТО инструктори, НАТО борбена група „Јастреб“ из Немачке и „Атлантска бригада“ Шиптара са простора северне Америке. Било је око 25.000 непријатељских војника.

Са наше стране биле су снаге 549. моторизоване бригаде, са око 550 официра, 450 подофицира, војницима на одслужењу војног рока, резервистима и добровољцима. Добровољца је било око две хиљаде. То су били војници из Србије, Републике Српске, као и странци, углавном Руси, Украјинци и појединачно Грци, Бугари и други.

Непријатељ је своје главне снаге усмерио преко Паштрика. У Команду бригаде 26. маја почели су да стижу извештаји о све чешћем дејству по караули „Горожуп“, као и о покушајима убацивања терористичких снага са простора Албаније преко Паштрика. На том правцу налазила се 1. чета, 1. моторизованог батаљона, а на караули „Горожуп“ била су стационирана два вода. У поподневним сатима истог дана четворица помоћника команданта (начелници оперативног и обавештајног органа, начелник артиљерије и начелник ПВО) отишли су на Паштрик са задатком да формирају истурено командно место и стабилизују стање. У селу Планаје, где се налазила осматрачница командира чете, формирано је истурено командно место, о чему је поднет извештај команданту. Пошто је непријатељ већ почео са снажним дејствима, уклинивши се неких 200 до 400 метара, где су положаји стабилизирани, затражено је да се део снага упути за ојачање, што је одмах и учињено. Истог дана врагали смо се на караулу, која је већ била уништена, али смо поново држали своје положаје.

Борба за Паштрик

Са појачањем које смо добили сутрадан имали смо укупно око 1.000 војника и били стабилнији и јачи на том делу. На самој граници било је од 600 до 700 бораца. Наредних дана вођене су борбе променљивог интензитета, али ни-

један дан није био без борби и дејстава непријатељске артиљерије.

Најтежи дан био је 31. мај. Тада су терористи употребили све снаге и покушали да изврше продор и остваре свој циљ. Дејства су била блиска, масовна, великог интензитета. Дотурити муницију и извући рањене и погинуле било је веома тешко, скоро немогуће, пошто је НАТО авијација непрекидно дејствовала по самој граници, чак су неколико пута дејствовали и по територији Албаније. И поред свега чврсто смо држали своје положаје. Бројни су примери херојства, пожртвованости у одбрани државне границе на Паштрику.

Непријатељ је мењао тежиште борбе и места покушаја пробоја нашег првог ешелона, али нигде није успео да прође. Негде око 13 часова 31. маја, кад смо били на ивици снага, ломило се да ли ће непријатељ успети да се пробије или ћемо, упркос свему, да задржимо своје положаје. У тим тренуцима правилно смо проценили из ког правца надиру главне снаге непријатеља, ангажовали батерију вишечевних бацача ракета, нашу бригадну артиљеријску групу хаубица 122 mm, батаљонску групу минобацача 120 mm и успели да „поклопимо” главне снаге непријатеља.

После ефикасних артиљеријских дејстава стање на борбеној линији се стабилизовало и непријатељ је почео да бежи. Наредних дана камионима су извучили своје рањене и погинуле. Сви наредни дани, до 14. јуна, нису имали такав интензитет као тог 31. маја.

У поподневним сатима, после опште бежаније Шиптара и њихових савезника с границе, НАТО је употребио авијацију. За око сат времена, 10 до 15 борбених авиона, углавном А-10, непрекидно се налазило у ваздушном простору изнад нас. Почело је дејство по истуреном командном месту, гађали су сваку кућу у Шех Махали. Заштиту смо потражили у подруму једне двоспратне куће, у који се сместило 36 војника и старешина. Напољу је остало само неколико војника, у заклонима за обезбеђење ИКМ. Дејство по Шех Махали трајало је неколико сати. У једном тренутку бомбардована је и зграда у којој смо се налазили. Погинуло је свих осам бораца који су били у делу зграде на који се сручила авио-бомба. Рањено је 10 људи. Погинуо је и потпуковник Бошко Лемић, начелник ПВО, који је остао у згради с чијег поткровља смо командовали током борбених дејстава.

Наредних дана ангажоване су инжењеријске машине како бисмо извукли погинуле. Машине су морале да раде са прекидима када су надлетали авиони, али смо, упркос

непрекидном бомбардовању, све наше припаднике, како рањене тако и погинуле, извукли из рушевина и евакуисали их.

У паклу стратегијске авијације

Пошто није пробио линију наше одбране, непријатељ је увео и стратегијску авијацију. Користили су авионе B1 и B52. Надлете нашу територију, направе круг и у другом прелету сруче 110 тона бомби, покlope простор 200 са 800 метара и сравне све са земљом. Паклена стратегијска авијација дејствовала је по нашим положајима 24 пута. Померања положаја наших јединица није било. Два пута су поклопили и део наших јединица.

Напади стратегијске авијације издвајају борбе на Паштрику и 549.мтбр од осталих борбених дејстава непријатеља током 1999. и једина смо бригада на свету која је ово преживела. Не може ништа да се упореди са Паштриком. Посебно када дејствује стратегијска авијација и када Паштрик такорећи нестане у диму и пламену.

Поред копнене операције непријатељ је водио и психолошку операцију преко медија, бацао летке на наше положаје, а испољио је и облике неокортичког деловања. Све што је чинио имало је контраефекат код наших припадника.

У борбама за Паштрик имали смо 26 погинулих и 126 рањених припадника бригаде. Код непријатеља се процењује да је било од 800 до 1.000 погинулих и много више рањених.

Након ових догађаја наставили смо са успешним држањем положаја. Укупно током 1998. и 1999. године бригада је имала 87 погинулих и 300 рањених.

Све што су припадници бригаде показали током извршавања антитерористичких задатака 1998. године и у одбрани од НАТО агресије наредне, 1999. године, пример је добре оспособљености, дисциплине, воље и одговорности у извршавању задатака, а надасве пример како се брани своја отаџбина. Једино слободан човек може да допринесе напретку свога народа, јер из његове слободе проистиче слобода читавог народа.

Бригада је за заслуге у одбрани земље 1999. године одликована Орденом народног хероја и зато носи епитет херојска 549.мтбр. Највећи хероји Паштрика су војници на одслужењу војног рока, али и сви остали који су били ту на бранику Србије. Припадници херојске 549.мтбр борили су се за слободу Србије, нису обрुकали претке, а потомци на њих могу да буду само поносни.!